

Atılım Üniversitesi Yabancı Diller Bölümünde İngilizce Öğrenme Öğretme Süreçlerinde

Web Tabanlı Etkinlikler

Feride Güven

Atılım Üniversitesi

Yabancı Diller Bölümü Başkanı

Giriş

Yüksek öğretimde yabancı dilin önemi her geçen gün artmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler ise yabancı dil eğitiminin yeniden yapılandırılması yönünde olanaklar sunmaktadır. Atılım Üniversitesi'nde yabancı dil eğitimi veren birimler de bu teknolojileri yakından takip ederek yenilikçi uygulamalar yapmaktadır. Bu yazıda, Üniversitemizin Yabancı Diller Bölümü'ndeki web tabanlı etkinlikler yer alacaktır. Atılım Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü'nde, Üniversitemizin Hazırlık Okulu İngilizce öğretiminden sonra eğitimlerini bölümlerde sürdüren öğrenciler, temel İngilizce dil ve anlatım becerileri kazanmaktadırlar. Yabancı Diller Bölümü'nde verilen dil eğitimi kapsamında öğrencilerin etkili dinleme, eleştirel okuma, analiz yapma, yorumlama, akademik yazma, raporlama, konuşma, sunma, gibi üst düzey dil becerilerini geliştirmeleri, böylece bölümlerinde sürdürecekleri akademik çalışmalarında performanslarının artması hedeflenmektedir. Bunun yanısıra programlara çeşitli ders çalışma becerileri de eklenerek öğrencilerin üniversitedeki eğitimleri süresince yaşam boyu öğrenmeyi sürdüren yetişkinler olmalarını sağlayacak beceriler kazanmaları da hedeflenmektedir. Bu yazıda, yukarıda belirlenen hedeflere ulaşılabilmesi için geleneksel yüz yüze sınıf içi eğitime ek olarak 2009-2010 güz döneminde ENG 111 (*Introduction to Communication Skills*) ve ENG 113 (*Academic Listening and Note-Taking Skills*) derslerinde uygulanan web tabanlı eğitim uygulamasının nasıl yapıldığına ve sonuçlarına ilişkin bilgi sunulmuştur.

Öğrencilerin iki yıl süren İngilizce eğitimi sonunda; ileri düzeyde, (EU B2-C1 düzeyinde) İngilizce etkili okuma yazma ve analitik düşünme becerilerini güçlendirmeleri ve:

- Metin okuma anlama, metnin ana fikrini özünü kavrama ve not alma,
- Bölüm hocalarının derslerini etkili biçimde dinleme ve not alma,
- Derslere etkili biçimde katılma, eleştirel dinleme,

- Yazılı ödevler, projeler hazırlama; ödev ve çalışmalarını değerlendirme, ürün dosyası hazırlama,
- Yazılı sınavlarda etkili yazma; paragraf ve kompozisyon yazma,
- Bilgi ihtiyacını belirleme, araştırma yapma ve kaynaklara ulaşma,
- Bilgiyi seçme ve organize etme, yazılı veya sözlü olarak sunma,
- Öğrenme ve gelişme konusunda olumlu tutum geliştirme,
- Kazandıkları bilgi ve becerileri değerlendirme, transfer etme ve etkili biçimde kullanabilme,
- Sosyal, kültürel ve mesleki yaşamlarını İngilizce dilinde sürdürülecek araştırmalar, tartışmalar, sunumlar gibi çeşitli etkinlikler ile zenginleştirme becerilerini geliştirmeleri beklenmektedir.

Hazırlık okulundan sonra bölümlerine geçen öğrenciler, bölüm İngilizce programlarında hazırlık programı sonunda aldıkları yeterlilik sınavı puanlarına göre gruplanmaktadır. Birinci sınıfta 60-65 puan arası ENG 111, 66-79 puan arası ENG 113 ve 80 üstü alanlar ise ENG 104 dersine kaydolmaktadır. Bu dersleri takiben çeşitli akademik yazma, sunum yapma ve rapor yazma becerileri kazandıran dersler (ENG 211, 212, 202) ile çalışmalarını tamamlamaktadırlar. (Bknz <http://delsu.atilim.edu.tr/Turkce/anasayfa.htm>.) Öğrencilerin çoğunluğu ENG 111 dersinde toplanmakta ve bu nedenle de grup oldukça heterojen bir yapı sergilemektedir.

Yabancı Diller Bölümü'nde eğitimin kalitesini artırmak amacıyla program geliştirme çalışmaları, çeşitlendirilmiş materyal geliştirme ve dilbilgisi destek üretme çalışmaları ve öğretim elemanlarının öğretim becerilerinin geliştirilmesi için öğretim teknik ve yöntemleri ile ilgili hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmektedir. Bunların yanısıra diğer öğrencilerden daha çok desteğe ihtiyaç duyan öğrenciler için ders saatleri dışında düzenlenen destek programlar, bireysel danışmanlık ve yönlendirme etkinlikleri de yapılmaktadır. Bu tür ortak uygulamalarla oluşturulan ek zaman yaratma girişimlerinin yanısıra, öğrencilerin kendi zamanlarını etkili biçimde kullanma becerileri kazanmaları için de olanak sağlanması gerekmektedir. Genç yetişkin olan öğrenciler, çalışma alışkanlıkları geliştirme, kendi zamanlarını etkili biçimde ve kendilerine uygun şekilde kullanma öğrenme ihtiyacı hissetme ve kendi kendini güdüleme gibi becerilere ve giderek daha bağımsız çalışma olanaklarına ihtiyaç duymaktadır. Bölüm tarafından öğrencilerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere olanaklar ve ortamlar çeşitlendirilmektedir.

Dünyada, son yüzyıldır öğrenme süreçlerinde zaman ve mekandan bağımsız eğitim-öğretim etkinlikleri geliştirmek konusunda oldukça önemli gelişmeler olmaktadır. Uzaktan eğitim-öğretim ve bilgisayar destekli öğretim uygulamaları bunlardan belli başlılarıdır. Birçok eğitim kurumu gibi Atılım Üniversitesi de uzaktan eğitim ve bilgisayar destekli eğitim uygulamalarından, öğrencilerin yeterliliklerini artırmak amacıyla yararlanmaktadır.

Bilgi ve İletişim Teknolojileri'nin (BİT) doğru uygulanması ile kampus ortamında yüz yüze öğrenme süreçlerinde olduğu kadar kampus dışında da öğrencinin kendi zamanında teknoloji kullanarak öğrenmeyi sürdürmesi için yeni olanaklar sunulmaktadır. Bu çerçevede bilgisayar destekli öğretim uygulamaları öğrencilere ulaşmak ve teknik destek sunmak konusunda önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Bilgisayar destekli eğitim kendi kendine öğrenme ilkelerinin bilgisayar teknolojisiyle birleşmesinden oluşmuş öğretim yöntemidir.

Teknoloji desteği ile öğrenciler, öğrenmelerini kendi kontrolleri altına alarak, neyi ne zaman öğreneceklerine ya da bir sonraki öğrenme aşamasına ne zaman geçeceklerine kendileri karar verebilirler. Bu uygulamayla öğretmen merkezli öğrenme yöntemi yerini, öğrenen merkezli öğrenme yöntemine bırakmaktadır; öğrencinin ihtiyaçları esas alınarak etkileşimli öğrenme gerçekleştirilmekte ve dolayısıyla öğrenmede verim artmaktadır.

Bates¹ web destekli çalışmalarla öğrenme ortamının çeşitlendirilmesi ve farklılaştırılmasının öğrenci merkezli bir yaklaşım olduğunu savunmuş ve bu tür uygulamalar için doğal olarak çok çeşitli teknolojilerin kullanılması gerektiğini, bu yolla da çeşitlendirilmiş öğrenme durumlarının sunulabileceğini belirtmiştir. Web üzerinden aynı anda ya da farklı zamanlarda öğrenci ile etkileşim kurmanın, karma (blended) öğrenme durumları sunarak öğretim yapmanın yüzyüze öğretim olanaklarından ve uzaktan yapılan öğrenme etkinliklerinden aynı zamanda yararlanma olanağı vereceğini vurgulamaktadır. Bu nedenle kullanılacak materyaller ve uygun yöntemlerin bir karışımının seçilmesi çok önemlidir. Uygun biçimde birleştirilip planlanmış malzemeler, yöntemler ve teknolojiler öğrencilere özgürlük, esneklik ve otonomi kazandırmaktadır. Öğrenene zaman, seçme planlama özgürlüğü kazandırdığı için oldukça ekonomik de olabilmektedir.

Keegan² uzaktan eğitimi öğretmen ve öğrenciyi teknoloji yardımıyla belli zamanda belli yerde ve belli kimselerle buluşma külfetinden kurtaran bir eğitim biçimi olarak tanımlıyor. Günümüz üniversite öğrencilerinin teknoloji ile olan diyaloglarının oldukça etkili/çok; bilgisayar, internet, cep telefonu vb BİT araçlarına yakınlıklarının oldukça yüksek olduğu

gözlenmektedir. Öğrenme süreçlerinde, öğrencileri bu yatkın ve yetkin oldukları alanı kullanmalarına yönlendirmek konusu gittikçe önem kazanmaktadır. Eğitim öğretim süreçlerinde yüz yüze öğretimin önemi yadsınmadan, uzaktan ve eğitim teknolojilerinin sağladığı olanaklar da kullanılarak, karma/birleştirilmiş (blended learning) öğrenme yaklaşımının kullanılması önerilmektedir.

Yabancı Diller Bölümü'nde İngilizce öğretimi konusunda program geliştirme çalışmalarında yöntem, teknik, ders materyali araştırmalarının yanı sıra eğitim ortamını da zenginleştirip geliştireceği konusunda umut veren öğretim durumu ve ortamını geliştirme araştırmaları da yürütülmektedir. 2009-2010 öğrenim yılı hazırlıkları yapılırken öğrencilere sınıf içi yüz yüze eğitimlerinin yanında uzaktan bilgisayar ve web destekli eğitim uygulaması sunmak üzere çalışmalar da yürütülmüştür. İngilizce öğretiminin verimliliğini artırılması konusunda etkili bir yöntem olabileceği düşüncesiyle 2009-2010 güz döneminde web destekli İngilizce öğretimi, başlangıç Bölüm İngilizce dersleri olan İngilizce ENG 111 - ENG 113 derslerinde uygulamaya başlanmıştır.

Niçin Karma Öğrenme Modeli?

Bu uygulamada uzaktan öğretimin yüz yüze öğretimi desteklemesi için karma öğrenme modeli kullanılmıştır.

Bazı öğrencilerin programda sunulandan daha çok zamana ve İngilizce ile yüz yüze olmaya; sınıfta yapılandan daha fazla ve kendi ihtiyaçlarına yönelik alıştırmaya gereksinim duydukları görülmüştür. Ayrıca alıştırmalarla ilgili daha detaylı ya da daha çok geri bildirim ihtiyaçları olduğu; bu çalışmaları kendilerine uygun zaman ve mekanda yapmayı istedikleri, böylece arzu ettikleri kadar tekrar yapabilecekleri anlaşılmıştır. Bu faktörler ve yanlışlarını kendilerinin görüp düzeltebilecekleri göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin BİT'le desteklenmeleri gerektiği açıktır.

Nasıl Uygulandı?

ENG 111 ve ENG 113 öğrencileri sınıf içi haftada 3-6 saat yüz-yüze yaptıkları İngilizce dil eğitimi üzerine kendi seçtikleri zaman ve mekanda yararlanabilecekleri web üzerinden sunulan okuma-dinleme materyalleri ile desteklenmiştir. Öğrencilere, ihtiyaç duydukları kadar, düzeylerine uygun çalışma ve alıştırmaya materyalleri ile teknoloji kullanarak öğrenmelerini sürdürmeleri için web üzerinden öğrenme ortamı sunulmuş, dolayısıyla

öğrencilerin öğrenme sorumluluğunu üstlenerek daha başarılı ve kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmelerine destek olunmuştur.³

Hazırlık Çalışmaları

2009 Temmuz ve Ağustos aylarında ENG 111 ve ENG 113 derslerinin hazırlık çalışmaları sırasında, ders materyali – kitap ve araç gereç incelenmiş, teknik - bilgi paylaşımı yapılmış, web tabanlı malzemeler denenmiş, ders malzemeleri seçilmiş - içeriği hazırlanmış, müfredat/izlence ve haftalık programlar hazırlanmış, detaylı uygulama planı yapılmış, değerlendirme araçlarının, zaman ve ölçütlerin genel çerçevesi hazırlanmıştır.

Ders kitaplarıyla birlikte öğrencilere web üzerinden yapacakları çalışmalara ulaşmaları için birer erişim şifresi ve numarası verilmiş, öğretim elemanları için öğrencilerin çalışmalarını görüp değerlendirme ve yönlendirme yapabilmelerini sağlamak üzere sanal sınıflar oluşturulmuştur.

Uygulama Çalışmaları

2009-2010 güz döneminde öğrenciler programlarındaki İngilizce derslerine (ENG 111 ya da ENG 113) kayıt olduktan ve ders malzemelerini aldıktan sonra kendilerine verilen şifre ve kullanıcı numarası ile öğretim elemanlarının sanal sınıflarına elektronik olarak kayıt yaptırıldılar. Kayıt işlemleri her sınıfta (gerektiğinde bir uzman yayınevi görevlisi) tarafından uygulamalı olarak gösterildi, ayrıca Bölüm web sayfasında işlem basamakları adım adım açıklandı.

Dönem içerisinde sınıf içinde yüz yüze dersler sürerken web sayfasından ilgili alıştırmaya çalışmaları ödev olarak verildi.

Öğrenciler şifreleri ve kullanıcı numaraları ile web sayfasına girip ilgili ödevlerini yaptılar. Sistem, yaptıkları çalışmalarla ilgili değerlendirme, yönlendirme ve yeniden deneme imkanı sundu. Sonunda öğrenciler çalışmalarını kaydedip öğretim elemanlarının değerlendirmesine sundular.

Bu uygulama ile öğretim elemanları sınıf içi çalışmalarını ve bireyselleştirilmiş yönlendirme çalışmalarını zaman, mekan ve ilave maliyet olmaksızın sürdürebilmiş ve öğrencilere kağıt

kalem çalışmalarının yaratabileceği her türlü psikolojik ve ekonomik maliyetlerden uzak olarak gerektiği kadar yardım sunabilme imkanına sahip olmuştur.

Uygulamaya ENG 111 ve ENG 113 derslerini alan 780 öğrenci katılmıştır. Yaklaşık 800 öğrenciden 25'i teknik nedenlerle uygulamaya diğer öğrencilerle birlikte katılamamıştır. Bu öğrencilerin dönem sonunda yeniden kullanıcı numaraları ve şifre verilerek bölümde sunulan donanım olanaklarıyla bu uygulamaya katılmaları sağlanmıştır.

Uygulama sırasında öğrenciler bilgisayar başında bu amaçla kişi başına ortalama 45-60 dakika kadar süre geçirmiştir.

Değerlendirme Çalışmaları

2009-2010 öğrenim yılı güz döneminde yapılan bilgisayar destekli eğitim uygulamasının değerlendirilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Öğretim elemanları ve Bölüm yöneticisinin sürekli gözlemleri ve geribildirim alıp-vermelerinin yanı sıra; a. Öğretim elemanlarıyla haftalık grup toplantıları yapılmış, b. Öğrencilerin web tabanlı çalışmaları gözden geçirilmiş, c. Öğrencilerin web tabanlı eğitim malzemeleriyle ilgili görüşleri derlenmiş, d. Uygulama ile ilgili olarak öğrencilerle yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Haftalık grup toplantılarında yapılan değerlendirmeler:

Süreç içinde ENG 111 ve ENG 113 grup liderleri (Meltem Turan Eroğlu ve Seçkin Can) yardımıyla öğretim elemanları düzenli değerlendirmeler yapmış, gelişmeler ve çıkan sorunlar haftalık grup toplantılarında tartışılarak zamanında ve gerektiğinde önlem alınmış, etkili stratejik planlamalar yapılmış süreç ve uygulama yakından izlenmiştir. Toplantılarda paylaşılan bazı konular şunlardır:

Web destekli İngilizce programının öğrencilere kazandırdığı beceriler sadece dil becerileri olmamıştır. Mekan ve zaman özgürlüğü sayesinde alıştırmalar türü, çalışma süresi seçimi, tekrar deneme, kontrol etme imkanı, problem saptama, çözüm için ilgililerle elektronik ve yüz yüze iletişim kurma gibi çeşitli öğrenme etkinliklerine katılım da söz konusu olmuştur.

Ayrıca ders veren öğretim elemanları, diğer eğitim öğretim çalışmaları ve materyalleri konusunda olduğu gibi web tabanlı öğrenme materyali ile ilgili olarak geliştirilmesini istedikleri konularla ilgili görüşlere de yer vermişlerdir. Hemen hemen her eleman, teknik

sıkıntılar ve sınırlılıklar yaşandığını, şifre ve yetki numarası olan bazı öğrencilerin sisteme kayıt sırasında sorun yaşadıklarını, destek servise iletilen sorunların geç çözüldüğünü, öğrencilerin sıkıntılarını ilgili yere iletme ve takip etme konusunda yetersiz kaldıklarını belirtmiştir.

Bu nedenlerle öğrenci kayıtlarının tek elden (yayınevi tarafından) yapılmasını, etkili işleme ve değerlendirme yapabilmek için sınıfta kullanılacak materyal sayısının azaltılmasını, hemen yardım alınabilecek teknik destek gerektiğini belirtmişler ve öğrenciler için donanımlı ve etkili çalışan bir bilgisayar çalışma odasının kurulmasını önermişlerdir.

Öğrencilerin web tabanlı çalışmalarının değerlendirilmesi:

ENG 111 ve ENG 113 dersleri ile ilgili öğrencilerin genel başarı değerlendirilmesi çerçevesinde web tabanlı çalışmaların değerlendirilmesi tüm başarı notunun %5 ini oluşturmuştur. Bu değerlendirme öğrencilerin bu çalışmaya yönlendirilmesi ve güdülenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu değerlendirme grup hocalarının belirledikleri kriterlere göre yapılmıştır.

Öğrencilerin web tabanlı çalışma malzemeleri ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi:

Bölümümüz öğretim elemanları Meltem Turan Eroğlu ve Neşe Soysal ile birlikte hazırlanan 13 maddelik bir izlenim anketi toplam 780 öğrenci arasından bölümleri temsil edecek biçimde rastgele seçilen 120 öğrenciye uygulanmıştır. Değerlendirme elektronik ortamda yapılmıştır. Anketi cevaplayan 120 öğrenciden 94'ü web tabanlı öğrenme ortamını etkili biçimde kullandığını belirtmiştir. Bu ankettten elde edilen bazı izlenimler şöyledir:

Öğrenciler web destekli çalışmanın,

Genel başarılarına katkı yaptığını (öğrencilerin %60'ı)

İngilizce başarılarına katkı yaptığını (%49'u)

İngilizce başarısının orta derecede arttığını (%58'i)

Bilgisayar becerilerinin arttığını (%46'sı)

Bir yıl boyunca bu öğrenim ortamını kullanmaya devam edeceklerini (%56'sı)

Web desteğini daha çok ödev yapmak için (%84'ü), bağımsız çalışmak için (%35'i), Web ortamını incelemek için (%50'si) kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerle görüşme:

Anketlerin hazırlanmasında görev almış olan okutmanımız, doktora dersinin de bir gereği olan çalışmasını bizim programımızın değerlendirmesine uyarlayarak 6 öğrenciyle görüşme (mülakat) yapmıştır. Mülakata katılan öğrenciler, daha zengin deneyimleri olduğu için web tabanlı çalışmaya olumlu yaklaşan ve etkili biçimde kullanan öğrenciler arasından seçilmiştir. Bu nedenle değerlendirme ve izlenimleri olumlu olmuştur. Öğrencilerle yapılan mülakatların analiz raporu özet olarak aşağıdaki bilgileri içermektedir.⁴

Web destekli İngilizce öğrenme ortamı; sunum, kısa özet, açıklama ve konularla ilgili ipuçları ve bol miktarda alıştırmaya içermektedir. Öğrenciler özellikle kelime bilgisi, dinleme anlama ve okuma becerisi geliştirdiklerini; bu çalışmaların derste işledikleri konuları pekiştirdiğini; çok çeşitli etkinlik ve alıştırmalar içerdiğini; deneme yanılma ve tekrar deneme ve yönlendirme imkanı elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğrenciler bu destek sayesinde ödev yapmanın yanısıra sınavlara hazırlanma, konusunda da destek aldıklarını, bu malzemenin motivasyonu artırdığını, kâğıt kalem çalışmasından daha doyurucu ve teşvik edici olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumun ayrıca özgüven artırıcı olduğunu da belirtmiş, kendileriyle gurur duyduklarını söylemişlerdir. Yaptıkları web tabanlı çalışmalar çerçevesinde arkadaşlarıyla farklı etkileşimlere girdiklerini, zararsız bir rekabet ve yarışma ile kendilerini güdülediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrenciler bu etkinliklerle kendi zamanlarını yönetebildiklerini, kendileri için hedef ve çalışma stratejileri belirlediklerini ve kendi öğrenmelerini yönlendirdiklerini de ilave etmişlerdir. Öğrenme sürecine etkili biçimde katıldıkları için daha kalıcı bilgi ve beceriler kazanmış olmayı beklediklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç ve öneriler

Yabancı Diller Bölümü'nde 2009-2010 güz döneminde uygulanan İngilizce öğretiminde web tabanlı materyal desteği almak ve öğrencilere başka bir öğrenme ortamında öğrenme yaşantılarını sürdürmelerine yardımcı olmak yeni bir uygulamadır. Uygulama öncesi yapılan hazırlık çalışmaları, teknik destek, başarılı ve etkili bir planlama, katılımcı bir yaklaşım uygulamayı olumlu etkilemiştir. Dönem sonu itibarıyla web desteği ile ders yapan öğrenci grubunun başarı durumu aşağıdaki gibi olmuştur.

ENG 111 ve 113 dönem 2009-2010 Güz Dönemi Sonu Başarı Durumu

Web Destekli İngilizce Programları	Öğrenci Sayısı	Başarılı
<i>ENG 111</i>		
Tüm öğrenciler	680	%74
Devam etmeyenler hariç	609	% 83
<i>ENG 113</i>		
Tüm öğrenciler	134	%87
Devam etmeyenler hariç	123	%95

2009-2010 güz dönemindeki başarı durumu, şimdiye kadar elde edilen güz dönemi başarı oranlarından %5-6 fazla olmuştur.

Bu nedenle web tabanlı öğretim uygulamalarının geliştirilerek devam etmesi, teknik desteğin artırılması, sonuçlar ve süreçlerle ilgili sistematik veri toplanması, değerlendirilmesi ve gelişimin sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir.

Eğiticilerin internet tabanlı eğitim verebilmek için sadece bilgisayarların nasıl çalıştığını ve eğitim teknolojilerini bilmesi yeterli değildir. Örneğin, planlamanın daha ileri seviyede yapılması için olanakların artırılması, kullanılan materyallerin kullanılan teknolojiye uygun hale getirilmesi, öğrenen özellikleri ve koşullar çerçevesinde bu yöntemin kullanılabilirliğinin eğitimciler tarafından detaylı olarak incelenip planlanması, diğer yöntemlerde olduğu gibi uygun zaman ve durumda etkili biçimde kullanılması gereklidir.

Ayrıca, eğitimcilerin, yeni teknolojileri öğrenirken kaygıya kapılabilen öğrenenleri uzaktan eğitim ortamlarında rahat ettirmek için, onların özelliklerini bilmek ve bunlara duyarlı olmak, her zaman ikinci bir planı hazır tutmak gerekir.

Güz dönemi uygulamalarının ışığında bahar döneminde devam edecek olan web destekli İngilizce öğretimi sürecinin daha verimli sürmesi beklenmektedir. Bu uygulama sürecinin sistematik bir yaklaşımla izlenip değerlendirilmesi ve sonuçlarının programları geliştirme doğrultusunda kullanılması önerilmektedir.

---

¹ Bates (Tony) A.V. (1997) *The Impact of Technological Change on Open and Distance Learning*, Routledge, London UK

² Bkz. Schlosser, CA and Anderson, Mary (1994) *Distance Education: Review of the Literature*, ABCT Pub.Washington DC, USA.

³ Bu amaçla web desteği sunan ders kitaplarından ve yayınevının sunduğu web hizmetlerinden yararlanılmıştır.

⁴ Kaynak, Neşe Soysal'ın (2010) yayınlanmamış araştırma raporudur.